

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИН КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫН ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИН, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫН
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИН ОРГАНЫ

1957

МАРТ

24

ВСКРЕСЕНЬЕ

№ 60 (3772)

Өртөө 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Ажылчы чоннар депутаттарынын
область Соведини бирги сессиязы (1
арын).
Тыванын тараажылары! Бедик дүжүт
дөш демекке белеткеди улам күштө-
дирөөл (2 арын).
А. Санчат.— Пративанын түдвөли
(2 арын).
Н. Салым.— Илдерен четпестерин шит-
тирилг уутуулар (2 арын).

П. Ушаков.— Мал кыштагынын
нын чедикшининг дөшөр (2 арын).
Бистик Кызыл хоорайымыстын бир эр-
теги (3 арын).
УНКЧ-нин Бүтү-кылат комитетинин
түшү сессияны доовулан (4 арын).
Вьетнаминг Улустун армиянын Дө-
ди команддалымын меделели (4 арын).
Бигет чазактын сагындыгы башка
(4 арын).

Тудуг бригадири Хертек Темир

Чурттага бажынарынның туугун улам калбартыр, бистик чуртувустун
бүтү ажылчы чоннарын чымыг, чымыг, делем болгаш таарымчалыг бажы-
нар-биле бүтүн хандырар дугайында Коммунистг партиянын болгаш Совет
чазактын салган сорулгаларын чедикшининг боттандырар дөш «Тыва ту-
дуг» трестининг комплексилг (каттышкан) тудуг бригаданын бригадири
эш Хертек Темир улуг ажылдарын кылган болгаш болууш бригаданын бү-
дүрүлгө планнарын чүткө дөдүр өвөс, харын ажыр күсөдиринче уланган
кемчегерин ап чорутуп турар.

Хертек Темир Көкөөлөйт тудугнуң калжаан мергежилдиг ачылдавын.
«Тыва тудуг» трестининг шүтүмүнэ ол 1942 чылдан бээр ажылдап белген.
1945 чылга чедир өөреникчилеп бызанаан. Аныак облазынын төвү Кызыл
хоорайны чаагайжымып сайырарып, он чурттагыларын таарымчалыг эки
бажынар-биле хандырар деп чаагай күзөл тудугуңуң сагыш-сеткилинге
синдиккен.

1945 чылдан 1951 чылга чедир Хертек Темир башчылан кымынаккай
ажылдаан. Бо чылдарын дүргүдө тудугуңуң тускай мергежили беден,
Кызыл хоорайда хей салынг чурттага бажынарынның туугунга ол өң ил-
кейиг киришкен. 1951 чылдан 1956 чылдың август айга чедир ол быза-
чылар бригаданын ууртун келген.

Хертек Темир чүткө мергежилдиг тудугу эвөс, харын тудуг херээнин
мергежилдиг организацины, тудугуларын элтиг-ээдек, угаангыр болгаш
төмөнтүг ууртуктуу. Кижилер-биле ажылчы хүн-бүрүлө, шак саанында кал-
чазар чорударын ол эки билер, тудугуларын эгелекчи, чаа, эки саналдарын,
сүмелерин Хертек Темир чогуур үзүндө үнелер, оларнын негеддерин, ди-
леттерин болгаш хергеддерин дыңнагыр, сагыш човангыр бээр-биле ханды-
рып берип турар.

1956 чылдың августтан бөгүнгө чедир ол «Тыва тудуг» трестининг ком-
плексилг бригаданын ууртун турар. Оң бригадирден комплексилг тудуг
бригаданы чурттага бажынарын шүтү бүтүн белен кылган (шүтүзүрүлгө,
чутайлап, туубу суугуларын тургузуп, аршыларын, алаовкаларын болгаш
ескелерин-дөш бүтүн кымып күсөткен) ам хүдөдүл берип турар. Бо эр-
теги чедир айларын дүргүдө Т. Хертектин бригаданын дөрт-дөрт аал ишти
чурттаар дыка хей бажынарын туткан.

Ажылчы чоннар депутаттарынын чер-чер Советтеринге чоокта чаа болуп
эрткен сонгудаларга белек кылдыр комплексилг бригаданын тудугуларын
февраль айга бүтү тудуг ажылдарынын планын 158 хуу, а марттын планын
ам хуусаа бетинде ажыр күсөткен. Тудугуңуң планын чүткө сан талзы-биле
эвөс, харын шынар талзы-биле жолдарын күсөдиринче улуг кичөөнгейин
бригадир улазындыр турар. Тудугуңуң шынары — тудуг ажылдыга кол со-
рулга болур дээрин бригадир Хертек болгаш он тудугу эөрү эки билер.

Совет күрүсүнүн капитал салымшынарынның күсөдү-биле, а ол
ышкан күрүне чедикшининг дуазы-биле бистик чуртувустун ажылчы чоннары
1957 чылда 46 миллион дөдүлчүн метр нияти шөлдүг чаа бажынарын план
бүтүрүр алдырар болгай. Бистик бригаданын 60 чымын туткан, ажылдагы
кирери 32 чурттага бажынары ол улуг планын база кезөө болуп турар.

Октябрьнын социалистг Улуг революциянын төөгүдүг дөртөн чыл
онуга, белек кылдыр бистик бригаданын кижигүнери тудугуңуң кол-кол
ажылдарын октябрь 1-ге чедир кылып доовулан, а тудугуңуң бүтү планын
декабрь 20-де бүтүн күсөдирин хүдөдүл алган эрестиг ачылдан турарлар—
деп эш Хертек чуталап турар.

Тудугуларын хей нуруузу алган хүдөөлөдөрүн хүн-бүрүлө, декада
саанында ирөктө ажыр күсөдир турар. Оларнын аразында бызаңчы Ооржак
Кувшуккай, Ковбуу-оол, Макаренко, Маалыр-оол, Кривенков, Чытаар-оол бол-
гаш он-дөш ескелер. Олар Улуг Октябрга алдыр болгаш тудугуларын
социалистг чарымын тилекчилери болуп турарлар.

Хертек Темирин бригаданын үстүндө чедикшининг кол үндөдүн
чүдөл дөш, партияга масса-политиктиг ажылы тудугулар ортууңда дээр
тургусканында, күш-ажылын сагыла-чуруун быжылдаанында болур. Чаа-
чаа лекцияларын, бөсөлаларын тудугулар дыңнап, солуннарын хүн-бүрү
номчуп турарлар.

Ажылчы чоннар депутаттарынын область Соведини депутаты эш Хертек
Темирин баштаан тудуг бригаданын кижигүнери боттарында алган хү-
дөөлөдөрүн эрестиг күсөдирин шылаар, чаагайжылар туткан чаа-чаа бажы-
нарын хоорайнын чурттагыларынга бээр дээринге чигинишкен турбас.

Планда ажыр 250 муң метр пөс

ТАЛЫН. (СЭТА). Улуг Октябрын 40
чыл онугуң алдары дөш алган хүдөөлө-
дөр «Балтиска мануфактура» комбинат-
тын коллектив чедикшининг-биле күсө-
дир турар. Чылдың эгезинден тура
планда ажыр барык 250 муң метр пөстү
олар бергенер.

Улуг Октябрын 40 чыл он байыр-
ларынга белеткез дугайында СЭП ТК-
нын Доктаалы коллективке бүдүрүлгөч
илдикейинг чаа көдүрүшкүнүн болу-
ра. Мастеринг дуулажымы Харри Бар-

ахир уурткан ийги пөс салбырын
коллектив онза бедик бүдүрүлгөч-биле
ачылдан турар. Ол коллектив хүн-бүрү-
лүдө планда ажыр продукцияны берип
турар.

Чепсек-херекселдеринг бүдүрүлгө-
лүүн бо чымын 1,5 хуу бедидер деп бис-
тик пөс фабрикавын коллектив шит-
тирээл, — деп эш Барыялар чуталап
турар. Он-он муң метр немелде пөстү бээр
арганы ол чорук баскө бээр.

Совет Эвилелинин болгаш Венгр Улус Республиканын чазактар-партиялар төлээлеринин аразында чугаалажышыкыннар

Венгр Улус Республиканын чазак-партия төлээлери-биле Совет Эвилелинин
чазак-партия төлээлерин чугаалажышыкыннар март 21-де Москвада, Брембле
этелген.

Чүрөктин ханымынан болгаш акы-хунманын байдалына болуп эрткен чуга-
лажышыкыннар чоруп турда Янош Кадар Венгр Улус Республиканын иштин бол-
гаш даштын байдалын толаргайлап чуталаан. Венгр Улус Республикага сетка-
дин ханымынан акы-хунма дуулажым дөш Совет чазакка, Коммунистг партияга
болгаш совет улуска ханымы-биле өөрүп четирегин венгр чазактын, Социалистг
ажылчы партиянын болгаш венгр улустун өмүсөдиринден ол илдергилээ.

Он сонда чугаалажышыкыннарнын киржичилери Совет Эвилелинин болгаш
Венгр Улус Республиканын аразында акы-хунма харылааларын улам ынай көг-
жүдиринге чугула укур-дуулажыг политиктиг болгаш экономиктиг айтырылгар та-
лазы-биле санал-оналдарын солуккан. Амгы үнөң бүтү делетей байдалынын көг-
жүдөдү-биле холбаалыг айтырылгар талазы-биле санал-оналдарын чогуур сол-
чутушкуну база болган.

Чугаалажышыкыннар үзүндө көрдүгөн бүтү-ле айтырылгар талазы-биле бир
эп-сеткил болгаш кайы-кайымын бигчир илдерген. Төлээлериң хуралдарына
көөртү-биле чогуур саналарын белеткөөрин ийи талаларын өспөдөртеринге дагыр
деп шиттир хүдөп алдынган.

Чугаалажышыкыннар үргүчүлөөр.

Көдөө ажыл-агыйнын болгаш белеткелдин ажылчынарынның болгаш албан-хаакчыларының профэвилелдеринин ТК-зынын Пленуму

Көдөө ажыл-агыйнын болгаш белеткел-
дин ажылчынарынның болгаш албан-
хаакчыларының профэвилелдеринин ТК-зы-
нын үшкү Пленуму март 19—20-де бо-
луп эрткен. РСФСР-нин болгаш Каза-
станын совет хууштарында чурттага болгаш
культура-амыдырал туугунун айтыры-
ларын чугаалажып көргөн. Орта 1956
болгаш 1957 чылдарда профэвилелдерин-
инг болгаш түрүтүнүн социал страхов-
аниянын бижеттерин база чугаалажып
болгаш бардыган. Пленумга ийи чүе хар-
е киж киришкен.

— СЭП ТК-нын сентябрь Пленуму-
нун сондагы үнөң дүргүдө чуртун
сохоттарына болгаш МТС-теринге 10,5
миллион дөдүлчүн метр кемчөөдүг
чурттага шөлүн туткан, он иштинде
5,200 муңу күрүне чедикшининг дуа-
ламчымы-биле кижилер хууңда тутта-
лап алган. Бур черлерин шиттирерин
районнарында күрүсөң күсөдү-биле
1200 муң дөдүлчүн метр чурттага шө-
лүн база хей салынг хуу бажынарын
тутулаан деп профэвилелдерин ТК-зынын
даргазы эш Егурадов болууң илетке-
линге чуталаан.

Сохоттарын ажылчынарынның амы-
дыралынын болгаш культурун дашта-
нылгалынын дугайында ажыл-агыйлар
болгаш профэвилелдеринг организацилар чо-
гуур сагыш салымшынын илдерип
турган черлерге ол кыска хуусаа иш-
тинде хей чүдүлери бүдүргөн дээрин
практика көргүзүп турар. Россия Феде-
рациянын 1956 чылда чурттага ту-
тууңуң планы ажыр күсөткен. Чок-
та чаа-ла эен турган ховуларда хоорай
кехирлиг чаагайжыктын суулар тыныг-
тылап келген. Иччалза-даа, хей-хей об-

ластарга сохоттарын ажылчынарын
чаагайжыктын чурттага бажынары-
биле мынчага чедир хандыргымын.
Школалар болгаш уруглар албан чер-
леринг тудугуңуң планы мындай каш
чылдар иштинде күсөткенейн турар.
Хей-хей сохоттарда клубтар, магази-
нер, эмигет черлери, аныктарга улуг
херестиг болуп турар спорт стадионнары
чок болуп турар. Профэвилелдер органи-
зацияларын херээ болза чурттага-амы-
дыралынын туугунун планнашынын
болгаш күсөдиринин чорутулгалын үр-
гүлүг харагаллап турары, тус черинд
материалдарын ажыл-агыймын арга-
биле бажынар тудурын эгелекчи са-
наларын бүтү кемчелер-биле деткири
болур. Бар туруп турар чурттага ба-
жынарынның байдалын болгаш чогуур
«бүдө» септерин база харагаллаары эр-
жөө чутуза.

Сохоттарда чурттага-амыдырал бай-
даларын экижер дугайында илетке-
лери РСФСР-нин сохоттар министр-
инг ораакчыны эш Рабов болгаш Ка-
захстанын сохоттар министринг ора-
акчыны эш Шумарин олар кылганнар.

Профэвилел ТК-зынын үшкү Плену-
муну 1957 чылда бижеттерин бады-
лаан. Чурттага туугун, сохоттарын
ажылдачыларын культура болгаш ам-
дырал талазы-биле хандырамын улам
ынай экижерининг болгаш четпестерин
уутууларын дугайында ажыр кемчел-
терин Пленум айткан. Октябрынга Улуг
революциянын 40 чыл онуга тудугуңуң
планын хуусаа бетинде күсөдир дөш
чарышты калбартып чорударын проф-
эвилелдер организациларына Пленум хү-
дөткен.

Улуг Октябрын 40 чыл онуга уткуштур

Чаа хүдөөлгелер

Областросоюзотун автотранспорт конто-
разынын чолаачылары болгаш септекчи-
лер «Октябрын социалистг Улуг ре-
волюциянын 40 чыл онугуң байыра-
лынга белеткелдин дугайында» СЭП ТК-
нын Доктаалын улуг сеткил ханымын-
биле уткуп хүдөп алганнар.

1957 чылда коллективтин сорулгалары-
нын дугайында, СЭП ТК-нын 60 док-
таалын күсөдир талазы-биле кыдыг-
кандыг чүдүлери кылаа чогуурул дээр-
инг транспорт конторанын начальниги
эш Бардогов коллективтин чоокта чаа
болган хуралынга тодаргай чуталаан.

Чүк сөөртүлгөдөңгү планын бис-
тик конторанын чолаачылары эрткен чы-
мын болгаш 60 чылдың баштагы айла-
рында чедикшининг күсөткенер. Бис-
тик мураачы кижилеринг эштер Ба-
таргин, Ушаков, А. Басанцев, Бондарев,
Бондарев, Назытай, Зуев, Мельцев,
В. Казанцев болгаш ескелер-даа ай са-
нында нормаларын үргүлүг 170—185
хуу күсөдир, коллективте социалистг
чарыштын мураачылары болуп турар-
лар, — деп ол уламчылап чуталаан.
Бисте четпестер чок, бүтү-ле чүдүлөр
шүтүп чедикшининг чоруп турар деп
санап болбас. Бисте ам-даа четпестер
бар, ол четпестерин шиттирлг ууту-
лаар, күш-ажылчы чаа-чаа тилекте-
лери чедип алары бистик сонгааралын
болбас сорулгалык болур.

СЭП ТК-нын Доктаалына холбаштыр
бүтү коллективтин ханы сеткил ханымы-
нын, ол чугула документинг өөрүп
хүдөп алганын илдергилээ эштер Вил-
вер, Бондарев болгаш ескелер-даа хура-
га чүе чуталап, боттарыга тодаргай
хүдөөлөдөрүн алганнар. Областросоюзот-
ун автотранспорт конторанын септе-
кчилер байырдагы алдыр кылдыр бүдүн
чылдың онзалдарын ноябрь 7-ге чедир
150 хуу күсөдирин хүдөдүлгөнөр.

Күш-ажылчы белек

Барыин-Хемчик районун Эрги-Бай-
лык көдөө Соведини ажылчы чоннары
60 чымын 120 уруглар чурттаар 4 өрөз-
дөргөг чаа интернат туугу аларын шит-
тирлгэн. Улусчу арганын методу-биле
тудар ол интернат 1957—1958 өөрдө-
гө чымынын эгезинде ажылдагы көргөн
турар.

Тудуга белеткез ажылчы амгы үе-
килин-не түдүгөп турар. Чонун бот-
төдөдүлгөг күш-ажылчы көдүрүшкүнү-
нү көдөө Совет болгаш «Болшевик»
колхозун баштаар чери деткип турар.
Сөөгү хүнерге чедир школа чанында
дыка хей тудуг кыжын экеп дүжүргөн.
Ол болза, Октябрын байырдамынга чо-
нун күш-ажылчы белек.

Бедик орулга дээш

Чаа-Хөл району Ленин аттыг көдөө
ажыл-агый артелинин нотаа бригаданы
төрөөн колхозуңа чыл бүрү улам-на хей
оругулан кижилер турар. Бригада 1955
чылда 30 муң, а эрткен чымын 60 муң
рубль оругулан болган, бо чымын он-
дөш белик, 80 муң рубль чедир оругулан
кижирин хүдөдүлгөн. Колхозчу нотаажы-
ларын сөзү боттут ажыл-херектен кы-
рышкан.

Олугулаага белеткез организациг
чоруп турар. Бо хүнерде парниктеринг
11 онгалары, 220 ромалар, 440 шы-
гылар белеп. Рассаларын 60 муң
ажыр ирик-элек савыжаштарда олу-
туп эгелеп берген. Удобрение 120 тон-
на едети болган 2 тонна ажыл хүдү
чыган.

Бригада 60 чымын картофельдин ге-
ктарында-на 135 центнер, нотаанын
гектарында-на 120 центнер дүжүтүг
өстүрүп, ажаал аларын хүдөдүлгөн. Бо
талазы-биле Молотов аттыг колхозчу
нотаа бригаданын чарышкы кыйтырган.

Тудуг бригадында

Чөөн-Хемчик районун Ленин аттыг
колхозунун тудуг бригаданы 60 ажыл-агый
чымында элөөн хей тудугларын кымыр.
Тудуг кыжынын белеткелдин дүргөдөр
сорулга-биле колхоз баштаар чери тудуг
бригадында эр-херэжөөн 66 кижини,
25 атты болгаш бир машинаны быжы-
лаан.

Бригада бо чымын 1500 кубометр ып
белеткээр планында 1380 кубометрин бе-
леткөөн машина ортуңче үндүргөн бол-
гаш тудуг шөдөринде 425 кубометрин
дүжүргөн.

Бестинген ылыттын сөөртүлгөдөңгү дүр-
гөдөр дөш бригада организациг хем-
чегерин ап турар.

Октябрын социалистг Улуг революциянын 40 чыл болур онуга төлө-
түг ужуражыр дөш Кызылдың алгы заводун коллектив куженишкынниг
ажылдан турар.

Чурукта: заводтун эң эки алгы кылыкчылары Г. М. Смирнов биле
С. П. Вади. Олар ай саанын бөдүрүлгө онзалгаларын 160—170 хуу чедир
күсөдир турарлар.

Фото В. Лутковтун.

АЛДЫГЫ БЕШ ЧЫЛ ПЛАНЫНЫҢ ИЙГИ ЧЫЛЫНДА

Бистин Кызыл хоорайывыстың бир эртени

ЧУРТТУҢ БУГУ ЧЕРЛЕРИНДЕН

Станоктар чанында

Чурукта: Кызыл хоорайы Ленин кудумчуу.

Улуг-Хемнин эрини каастаан
Уран бойдус чаалагзы
Сугур чайныч чечээ ышкаш
Өзүп ораа хоорайым!
Кара чаштан ойнап өскөш
Ханы ынаам төртүнгөн.

Чырык сонга өөрүнчүг,
Чылдан чылче чайнап турар.
Ынчалза-даа, оолдарыны
Чүгдө амгы шырайына
Ынакшаан деп буруудатпай,
Чүрээм-хөниүм ырын дынна.

Даң адып келгенде

Даң хаязы саргарып келген. Эртең өртө. Хоорай оудуна. Хоорайың кол магистралы — Ленин кудумчуунда чырыктын ээси — Кызылдын электри станциясынын дежурный шыгыне көрүп турар. Даштыкы чырыктын өжүрүп болур. Кол магистралың фоналары харуга өжө бээр.

Будумчулар кижилерин апарган. Красноармейская, Кочетов болгаш еске-даа кудумчуларда чыгытүт автомашиналар аргыжып эгелээр. Кудумчуларга хөй шимчөөшкн эгелээр мурунда асфальттың оруктары аштап алдыр дээш дюрниктер далажып турарлар. Кызыл-чылар ажиллап чорутууда кудумчулар аргы сийг болур.

Сес шак. Электри станциясынын дежурный хоорайың будумчулары ажилдап эгелей берген-биле электри күжүнүң хергедеги улагып турарын хайгаарып көрүп турар. Мыш заводу, далган дээрбей, типография болгаш еске-даа будумчулар ажилдап эгелээр. Баштайгы сменаның ажилчылары станоктарының чанында турупкан. Олар моторларын ажилдаштырат. Алдыгы беш чылдың ийги чылынын күш-ажыл хүнү мнчаар эгелээр.

Хоорай хөдөлүп үнгөн..

Хоорайың кудумчулары-биле

Ажылчы чоннар депутаттарының об-ласты Советинин депутаты, суратгы чо-лаачи Виктор Петрович Панасюра АТБ-га эртеңинин алды шак четпозенде-де чедип келген. Ам ол № 45—10 автобус-та ажилдап турар. Ол автобус-биле эл Панасюра 8000 километрин эрткен. Ону ол чоокта чаа хүлөп алган. Ооң мурунда ол еске машинага ажиллап, машина-ның септелге аразының чорутушкунун дыка узаткан. Септелге аразының чо-руушкуну узаткан, эл Панасюра он-он муң рубльдин, чүс-чүс килограмм кывар чүлүлдү камнагасын чурта берип, резин дугуйнүң ажилдаар хуусаанын узаткан.

№ 45—10 автобус хоорайың Кочетов кудумчуунда (аэродромдан сайгарылга базамынга чедип болгаш он дедир) чо-руп турар. Ол дээрге хоорайда эң ырак маршрут, Ооң оруу элден кам будумчу-ларын автобус-биле тей мастерская-зы, АТБ, дааранылга комбинаты, алты заводу, автобазы, септелге заводу бол-гаш еске-даа) чаны-биле өртүп турар. Ол будумчуларын аразында чоокка че-дир хоорайга турбаан будумчулар хөй. Эл Панасюра январь-февраль айларда он-он муң пассажирлерин дажыгалаан. Пассажирлер сөөтүлгези ам мурнуку-дан каш катан көвүдөп.

Суратгы чолаачи Панасюра Октябрь

ның социалист Улуг революциянын 40 чыл оюнга чедипшигиниң ужуражы-нын хүлээнгеш, ам 1957 чылдың ий-ги чартымын үзүүп ажилдап турар. Чер-чер Советтеринге чап-чаа болуп эр-кен сонгулаларын хүнүндө сонгуучу-лар эл Панасюраны областы Советинин депутатынга чадгыс эл-сепкилдиң бады-лааннар.

Панасюраның автобусунун соонда-даа, мурунда-даа хөй-хөй автобустар база шууштур чоруп, хоорайың чоңун хан-дырып турар. Автобустарга олурган ки-жилерин ажилдап озалдатпас азы олар-ның чорутууда сазат болдурбас дээш чо-лаачы бүрүз сагыш салып турар.

Хоорай иштинде чоруп турар автобус-тарынч бирөөсүнө ийи кижилер айданга чораш, мынча деп чугаалажып чораяннар: — Бо хоорайга мен үжөн чылдан бээр чурттап келдим. Мен маңаа көзүп турум-да, хоорайың аада бо кинотеатр айданга, бажы АТБ-га турган чүве. — Мен маңаа 1945 чылда эң баштай көзүп турумда, үш кайт бажыңнар 2—3-ле хире турган. Ам дээрге ындыг бажыңнар дыка көвүдөөшкн көргөш, хоорайың дүргөн ескенин магадп түр мен.

Ийи пассажирлерин чугаазы хөй чүдүлгезин дугайын чугаалап турар.

Чурукта: хоорай иштинге чорутуу автобус. Кырында — ооң чолаачысы В. П. Панасюра.

Машиналар болгаш самолеттар Кы-зылда хөй саньыг чагааларын, солуннар-ны, журналдарын, акша шилчидилгелер-ин болгаш еске-даа чүдүлгезин эйкеп ту-рар..

Эртең даң бажында келген почтаны сайгарган. Хөй-хөй чагааларың халта-рының даштында оларын чоруткан хоорай-ларын аттары: Ленинград, Москва, Киев, Кировград, Иркутск, Новосибирск, Чөөн Сибирьин чаа тудугларының чер-лери.

Ол чагаалар болгаш солуннар ула-тпайн баар эелеринге чедө бээр. Чагаалар чедиркичи Мария Коробкина чагаалар-ны болгаш солуннарны дүргөн-не хүлөп алгаш, бодунуң харымылаар участогунче — Наймырал кудумчузуңе чоруптар. Ында чурттап турар саз өстүреринге чнакшыдыг А. П. Булгаковка журнал-дарын, оон ескелерге чагааларын, солун-нарын, чамдык кижилерге акша шилчи-дигезинин дугайында дыңнадылганын Мария чедирип бээр. Ону чурттакчылар алаа-даа күзөлдү-биле хүлөп ап турар-лар.

Харылааның ажилдакчылары хүн бү-рүдө кызылчыларга, хоорайың улашпур

болгаш албан черлеринге муң-муң кезек солуннарым, журналдарым, чагааларым чедирип турар. Оларның саны каш-ла чылдар мурунда турганын каш каш тап көвүдөөш, Ишкн сужалары—облас-тын төвү Кызылда үнүп турар «Тувин-ская правда», «Шын», «Тываның аны-яктары», «Смыслычташ», бистин Те-рөөн чуртувустун найыслаы — Москва-да үнүп турар «Правда», «Известия», «Советская Россия», «Комсомольская правда» болгаш еске-даа хөй-хөй солун-нар.

Эртең хоорай чогуу черлерге ногаан автобус үнүптер. Ол машина хоорайың амыдыралында чаа чүдү болуп турар. Ол болза харылааның көжүп чорутуу салбыры. Харылаа салбыры машина Се-серлигиниң, Чербинин, «Совет Тыва» кол-хозтун болгаш еске-даа черлерин чонун-га чагааларын, солуннарын, посылалар-ны чедирип, оларын харылаа-биле хан-дырып турар. Ол черлерин ажилчы чоннары ам посылалар азы акша шил-чилгелери алдыр дээш Кызылче чоруп, орукка үнелиг шак үени өртүрбөс апар-ган.

Нелери ажилдап турда..

Эртең ажил шагы эгелээринин мур-нунда муң-муң кызылчылар ажилче да-лажып чоруп турарлар. Хоорай иштинин автобустары эртеңинче чык долу пасса-жирлерин чоруп турар. Оларын ары-а-рында бичи уругларын ап алган нелер хөй. Ол нелер ажилдап эгелээр мурунда уругларын асылерге болгаш уруглар сазтарында чедирип каарлар.

Кызылда чүс-чүс бичи уруглар барып турар элден каш уруглар асылери болгаш шөлдери бар. Нелери ажилдап турда олар асылерге болгаш уруглар сазтарында хүзөөрлер, а чамдыктары аңаа бүдүн неделяда бажынычче чанмайп турарлар.

Белир чылын уруглар асылеринге болгаш сазтарында 270 оруннар не-жир. Ам аңаа хергелээр бажынычтын ту-дуу чоруп турар.

Ленин болгаш Шетинкин кудумчу-ларын аразында асыл. Оортан дашты-ныгының болгаш культураның паркы ырак эвес. Эртеңинин сес шак четпозен-де-ле асылын эжиктери минута санында-ла ажиттынгаш бичи уругларын нелери кирип турар. Эмчи Ирина Ан-деевна Илукеева дежурныйлап турар.

Чурукта: Кызылдын № 2 уруглар асылинде.

Областың бүгү черлеринче

Областың хергелекчилер ийитиленин салгы базаның эжи эрте ажиттынар. Автомашиналар улаштыр-шууштур көп-ле турар. Ол машиналар областың бүгү районнарынче үлөтүр болгаш аш-чем базааннарын чүдүрүп алгаш чоруп ту-рар.

Сөөлгү үеде ылангыя Тожу районче хөй базааннарын чоруткан. Областың берге оруткүг районуңе янзы-бүгү хөй базааннарын кышкы үеде чедир дээш обшотребсоюз орадыжып келген. Чүгдө январь айда безин обшотребсоюз-тун транспортчулары бир муң беш чүс

ажыг тонна барааннарын пландан даш-каар чедирген. Он-он чолаачылар ам үеде бо чылдың ийги чартымында күс-сөд ажилын кылып турарлар.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге сонгулаларын обшот-ребсоюзтун транспортчулары чедипши-кин утканнар. Олар бо чылдың февраль айың ажил графикин чүгдө күсөткен эвес, харын ажыр күсөдөп, областың районнарын ажилчы чоннарынга хөй-хөй тонна барааннарын чедирип берген-нер.

ХЛЕБ СӨӨРТКЕН ФУРГОННАР

Октябрь кудумчуу. Ында Кызылда аш-чем комбинаты. Оон дехтеринде ажил казан-даа үзүктөлбөй турар. Дал-ганын ишкннн, ону хоюларда, хлеб-тер кылдыр хептерде, хлебти быжыра-да—ажылдың бүгү-ле үе чадаларында аргы-шеверин сагырын мастерлар шың-гым контролдап турарлар.

Аш-чем комбинатынын дехтеринин бирээсинде будумчулор чорутуулазын об-ласты Советинин депутатынга чаа сонгу-лал Татьяна Степановна Лопатина хай-гаарап турар. Быжырган хлеб эки шы-нарым болганын ол дыка өөрүп турар. Чагайы ажык чытталып турар ба-тоннар болгаш буханкалар, ак болгаш чартык ак хлебтер комбинатын белең продукция дужаар черинге эрте эрте чедип келир. Ол үеде аңаа даштыңа «Хлеб» деп бичип каан автофургоннар маннажып келгеш, хлебтерин хоорайың магазиннеринче алгаш чоруттар.

Эртеңи каш-ла шактарың иштинде

хоорайың садыг болгаш чеменилге черлери он тонна ажил хлеб кылгыларын хүлөп алды. Магазиннер ажиттына бөөрге, кызылчылар хевтерин быжырган чаа хлебти сазып ап эгелээр.

Эртең чылын Кызылдың аш-чем комбинаты чедип муң тонна чыгыш далган кылыгларын будумчу үндүргөн. А 1943 чылда чүгдө 800-тен бичиле ажит-тоннаны кылып үндүрүп турган. Хоорайың чоңу кайы хире өзүп турарының болгаш ажилчы чоннарын хергелери кайы хире өскенин ыа чижек херечилеп турар. Алдыгы беш чылдың ийги чы-лында хлеб кылгыларын будумчу үндү-рери ам-даа улам өсөр.

Хлеб будумчуларын механизастыңан заводу ам удавас ажилдап эгелээр. Оон бажының тудуун хоорайың ба-нын талазында кылып турар. Хлеб кы-лыглар талазы-биле хоорайың нелелер-ини ол завод долугу-биле хандылар.

Автосептелгезинин төп мастерскаязы. Анык ажилчы Альберт Лучихин мас-терскаяже кирер эртерилгезин өөрүшкү-лүг көргөткөш, кирер деп турда, Генна-дий Ильичев чедип келген. Олар монтаж цехинге чедө бергенде, Ильичев мынча дээн:

— Соосумаар-дыр эвесе, чаагыт шонуп турар.

Чурукта. (солагы талазында он талазыне) А. Лучихин биле Г. Ильичев автобус септелгезинде.

— Дөмө-ле биске хүн изиг болур. Пляның дүгүтүлгөдөн артык күсөдир бис. Оон башка хөржөк. Октябрьның дөргөн чылында улаштыр алган хүлө-гөвс бар болтай.

Шактын көргүзүчү согуңу 8 шакче

ТУДУГУЖУЛАР

Ажылчы чоннарын чурттага бажы-лары-биле хандыларын бирги черевиниң соулгазы кылдыр СЭП ТБ-ның декабрь Пленуму салган. Ол соулгазы Кызылдын тудугчулары боттарының ажилыга дайынчы программа кылдыр хүлөп ал-ган.

Хоорайың чөөн талазында чурттага бажының тудушкун шөдү. Ында комплексинг бригаданы Тей Хертек баштап турар. Ону уаус дыка хүлөдөп турар. Эл Тей Хертек асылы чоннар депутаттарының областы Советинин депу-татынга сонгуттурган. Тудушкун эң өгө-инден тура-ла ажилы графиктен дүр-ген кылдыр дээш чаржып, аки чедип-кинерилг болуп турар.

Тудуг чоруп турарынын үезинде ол бригада эвөөш эвес солун ажилдарын кылган. Бригаданың кечигүнери кам-налга дээш улам-на шыңгыс демсепип турар. Эл Хертек мынча деп чугаалап турар:

— Бо бажының тудуу доозулган соон-да ооң чаа чурттакчылары омак-хөтүг, наймыралдыг, өөрүшкүгү чурттаарлар.

Бистин бо көргүзүп турар хүнүвүстүн эртеңинде тудуга ажиллар мурнуку хүн-дерде ышкаш эрте эрте хайын эгелээр: кесек кижилер шалаарын өтөп, ескелер туткатураалап, бир чамыктары хаала-ларын эжиктерге сүп турар. Ажил ы-чаар улаа дараалаштыр шужуу турар.

Октябрьның социалист Улуг револю-циянын 40 чыл оюнга чедипшигиниң ужуражыр дээш социалист чарышта кирген тудугчулар ам онза күженин-киниң ажилдап турарлар. Олар бо чыл-дың планын декабрь 20-ле күсөдир дээш демсепип турар. Ажил нормазын хүн бүрү ажыр күсөдир турар чорук—тудугчулар боттарынын сөзүнө эс бо-луп шылаарынын магадыламы болур. Олар ажилдың темпизин хүн кедир тудум

чоокшупап орган. Цехтерде моторлар ди-рилеп, станоктар токулап, демир чойду-руушкунунун мыды аялгалыг дыңналып үнгөн.

Автосептелге мастерскаязынга ажил хүнү эгелээр. Автобус септелгезинде ком-сомолчу Альберт Лучихин болгаш партия кечигүнерге кандидат Геннадий Ильичев олар эл-не наймыралдыг болгаш шудугу ажилдап турарлар. Олар ам 1957 чыл-дын октябрьның санынга ажилдап ту-рарлар.

Кайы-даа будумчулар ажил эртең

эрте хайынтып эгелээр. Бүгү коллектив-тер алдыгы беш чылдың ийги чылынын планын хуусааның бетиңде күсөдир дээш, социалист Төрөөн чуртунун күчү шылаалып улаштырар дээш, ажилчы-ның болгаш культураның чаа көдүр-лүшкүнүн чедип алдыр дээш шудугу ажилдап турар. Алдыгы беш чылдың планын күсөдир дээш бүгү элустун де-миселинге олар боттарынын чаа-чаа сал-мышкынарын кирип турар.

Кызылдың алгы заводунда продукция-ның чаа хевирин — савыяны кылып турар. Кызыл хоорайың чурттакчылары бедик шынарым хөмөш, ылангыя саны-аалап кылган иктерин хөйү-биле хер-регел турар апарганда, мыдыг продук-цияны шингээш алдыр өргөжөк чугула боду берген. Алгы заводу ам ындыг про-дукцияны чедипшигиниң шингээш ап турар апарган.

Кызылдың алгы заводунун коллектив 1957 чылдың бирги кварталының буду-рулге планын, 120 хуу күсөдир, күш-ажылдын будумчулугун 8 хуу бедилер, үндүрүп турар продукцияның бот-а-а-а 5 хуу чигилер деп хүлөдөгөн ал-ган. Коллективниң кижилерүз ол хү-лөдөгөн алдарың-биле күсөдир дээш демсепип турар.

дүргөдир: бөгүн дүгүтүлгөдөн артык, лаарта бөгүнүгүндө бедик темпиз ажилдаар дээш демсепип турарлар.

СЭП ТБ-ның декабрь Пленумунун соонда чурттага бажының тудушкуну улам дүргөдөн. Хоорайың чүгдө чөөн талазында безин ийи квар-таларың 36 бажыңнар болгаш дөрт кварталарың 7 бажыңнар кылдыган. Ленин кудумчуунда 16 кварталарың үш бажыңнарын тудуп турар. Хоорайың чурттакчылары бо чылын 16 муң дүр-белчин метр шөлдүгү чурттага бажына-рын алдыр. Чурттага бажынарын туду-ушкуну Кызылда мөң мурунда ындыг улаг кемпээдиг турбаан.

Чурукта: тудуг трестинин даш-чысы В. Самдла совпаршкочаның чаа бажынын тудуунда.

Школалар эжиктери ажиттыңан

Эртеңинин сес шагы ырак четпозен-де хоорайың кудумчуларын өөреникчи уругларын болгаш сургуул аныктарын омак, хөтүг чугаалары, катылаары сергедип көр. Олар болза № 5 эге шко-ларын, № 2 болгаш № 10 ортумаа шко-лаларын өөреникчилер, медицина учи-лишенин сургуулары, педагогика ин-ститутун студенттери болгаш еске-даа өөрелде черлеринин сургуулары.

Школаларын болгаш еске-даа өөр-елге черлеринин эжиктери ажиттыңан

соонда эртеңинин үнеленин шингээш

алдыр эгелээр. Келер үеңиң салгычыларын кижил-дип турар бажыларын аразында хөй-хөй кижилер чоокта чаа болуп эркен сонгулаларда депутаттарга сонгуттур-лар. Чүгдө хоорай Советинге безин 14 бажыңнар депутаттарга сонгуттурган. Оларын аразында Е. Салымаа, В. Ан-типина, Е. Байкара, О. Колупаева, С. Сал-чат, Г. Корнев, В. Суздальцева болгаш ескелер-даа бар.

Кызыл хоорайың хөй талазы, со-нуурганчыг амыдыралында чүгдө каш чижиктерин мында көргүстүсү. Эртең эртеден орай дүгө чедир хайынтып ту-рар хоорай амыдыралы күш-ажылчы кү-женишкннн-биле долдунган.

Бөгүтү Кызыл дээрге, дүгүтү Кызыл эвес. Ында хөй-хөй чүдүлгө ескерлип, чартынып турар. Хоорайың кудумчу-ларында чаа-чаа чурттага бажынарын бодуруткени болгаш культура-амы-ралдың албан черлеринин тудушкуну чоруп, хөй-хөй чаа бажыңнар белип үн-гүлөөш. Ол бүгү шунтузу ажилчы чо-нарын амыдырал-кулатуразын көдүр-еринче улаштыган.

Ол болза алдыгы беш чылдың ийги

Амгы Кызыл хүнүнү өзүп, «Казе чараш алар чылдар. Амдык чаа-ла кургуп турган Хавак кырын барып көрөм: Тудушкуну доостур чыгаар Дургү ышкаш тудуу ына. Булуң сана, базам бүдү Бүрүтүлгөдөн хөгжүлгөдөн Херечил хоорайым! Келер үе демектерин Сенден көргөш өөрүп түр мен. Сөдээ ынаам сөглөп түр мен.

